

"ההתנתקות" מלימוד תורה

הרב מאיר עפארי

תורת ישראל, עץ חיים היא למחזיקים בה: יוצרת ערכים, מרחיבה אופקים, מניחה את היסודות לחברה שוות זכויות, סוללת את הדרך לתיקון הפרט ומעניקה לכל מי שקרוי אדם¹ להגיע לחיים של ערכים, חיים של אמת.

התורה אינה עוסקת בתאוריות או בפילוסופיות, אלא היא עצמה פילוסופיית חיים מעשית, מתנה מאדון הכול לעם הנבחר ונגישה לכל מי שרוצה לנהוג על פיה.

התורה מדברת לכל דור בלשונו ולכל תקופה בשפתה. דור שהתורה אינה מדברת בו בלשון הווה הוא תקופה של "הסתר פנים", תקופה שהדור קופא בה על שמריו, ומנהיגיו אובדי עצות, משום שבעיניהם התורה שייכת לעבר ההיסטורי. בנקודה זו טמון הניוון ואיבוד הקשר בין האדם לבין אלוהיו ואבדן הדרך.

תרבות המערב דומה באופייה להתייוונות. רבים וטובים לא הצליחו, ואינם מצליחים, לבודד את עצמם מהשפעתה של תרבות זו. בימי בית שני, רבו המתיוונים בארץ-ישראל, שמתוך זלזול בקודשי תרבותם, חיקו את התרבות הזרה על כל תכונותיה המשחיתות.

גם כיום יש רבים ההולכים בדרכי המתיוונים המחקים את התכונות הגרועות ביותר בתרבות הקלוקלת של חנופה וצביעות, האלהת הממון, ההצלחה החומרית והסגידה ליפה ולנוצץ.

כדי שתדבר התורה בלשון הווה, צריך לעסוק בה, ללמוד אותה ולהתמיד בלימודה. כמאמר רבנו הרמב"ם:

וכל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק או שקרא ופרש להבלי העולם והניח תלמודו ונחוו - הרי זה בכלל בוזה את דבר ה'².

העיסוק בהבלי העולם והזמן מנתקים את האדם מלימוד התורה ויוצרים מסכים בינו לבין הקב"ה. ובלשון הרמב"ם:

1 לדעת הרמב"ם בפירוש המשנה, "מי שלא נשלמו בו התכונות האנושיות, אינו אדם באמת ואין תכליתו אלא לאדם" (בבא קמא ד, ג) וראה גם מורה הנבוכים ח"א ז.

2 הלכות תלמוד תורה, פרק ג, הלכה טז.

הרי הוא מוסתר מדי, והרי הוא אז מזומן לכל רע שיארע שיפגע בו.³

גם עיסוק קלוש בתורה, מה שנקרא "שיעור תורה", אינו מספיק.⁴ וזה לשון הרמב"ם בעניין זה:

הקב"ה נתן לנו תורה זו, עץ חיים. וכל העושה כל הכתוב בה ויודעו דעה גמורה נכונה,⁵ זוכה בה לחיי העולם הבא. ולפי גודל מעשיו וגודל חכמתו הוא זוכה. והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש⁶ ונהגה בחכמתה תמיד,⁷ שיסיר ממנו כל הדברים המונעין אותנו מלעשותה, כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע עלינו כל הטובות המחזקים את ידינו לעשות את התורה, כגון שובע ושלום ורבות כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן, אלא נשב פנויים⁸ ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא.⁹

אויב האדם הוא הבלי העולם הזה: הטלוויזיה, המחשב,¹⁰ פטפוטי ההבל,¹¹ שיחות ורכלים ורכילות, בזבוז זמן וישיבה בטלה באירועים "מוחיים" של חתונות צעקניות, "בריתות" ובר-מצוות משני המינים, החינוך הקלוקל ועוד – כולם מביאים על האדם¹² את "כל הרעות שמונעין אותם מלקנות חיי העולם הבא".¹³

עוד אומר רבנו:

ואם עזבתם את ה' ושגיתם במאכל ובמשתה וזנות¹⁴ ודומה להן, מביא עליכם כל הקללות האלו, ומסיר כל הברכות עד שיכלו ימיכם בבהלה ופחד,¹⁵ ולא יהיה לכם לב פנוי ולא גוף שלם לעשות המצוה, כדי שתאבדו מחיי העולם הבא, ונמצא

- 3 מורה הנבוכים חלק ג, נא. עיין שם בהרחבה.
- 4 ללימוד התורה אין שיעור. עיין משנה פאה א, א.
- 5 ולא ניזון משמועות רופפות של מושגים לא מבוססים ולא מוצקים אלא סומך על שמועותו-לימודו. עיין דברי רש"י על דברי התלמוד: "כח דהתירא עדיף" (ברכות, ס ע"א).
- 6 כמאמר רבנו: "שהשמחה שישמח אדם בעשיית המצוות ובאהבת האל שציווה בהם, עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו, ראוי להפרע ממנו. שנאמר: 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב' " (הלכות שופר וסוכה ולולב, פרק ח, הלכה יד). ועיין שם בדברי מגיד משנה.
- 7 על ידי קביעת עתים לתורה, ולא שיעור אחד שאין לו שיעור.
- 8 אחרי שעסקנו במלאכה לפרנסתנו.
- 9 הלכות תשובה, פרק ט, הלכה ד.
- 10 שלא על מנת ללמוד מה שניתן ללמוד.
- 11 "קְרָעַל" בערבית התימנית. עיין הערת ר' יוסף קאפח (הלכות אבל, פרק יב, הלכה ו, הערה ה).
- 12 עיין לעיל, הערה 1.
- 13 הלכות תשובה, פרק ט, הלכה ה.
- 14 והעיר ר"י קאפח על אתר: "הזנות בדברי רבנו אינה רק בענייני משגל. אלא כל שקיעה בתאוות ובתאוותנות אנו מוזהרים עליה בכלל ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. ופירשו חז"ל: 'אחרי עיניכם' - זו זנות" (הערה יד).
- 15 והעמידו מאבטחים בכל הכניסות האפשריות.

שאבדתם שני עולמות. שבזמן שאדם טרוד בעולם הזה בחולי¹⁶ ובמלחמה ורעבון, אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצוה, שבהן זוכין לחיי העולם הבא.¹⁷

המציאות שטפחה על פנינו

לדעת רבנו הרמב"ם, מטרת המצוות המעשיות היא לגרום לאדם "להפנות מהבלי העולם"¹⁸ ולכוון את מעשיו לדעת את ה' בשבתו, בקומו ובדיבורו ובכל מעשה ממעשיו. וזה לשונו:

כשיאכל, ישתה ויבעול... ואפילו בשעה שהוא ישן. אם ישן לדעת, כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו, כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה, נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא.¹⁹

ההלכה דאגה שהאדם לא ישקע בשגרה, והמצוות המוטלות עליו:

הן ערובה והכנה לאורח חיים בעל משמעות ומודעות המוביל אל התום והטהרה.²⁰

המציאות שבנינו לעצמנו מעידה עד כמה התרחקנו מייעודנו: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".²¹ מתחת לעטיפות הרבות שעטפנו את עצמנו, עטיפות של דת ותרבות, מסתתרת אצל רבים וטובים הנקראים "בני תורה תכונה אלילית ונטייה לעבודה זרה בדמות רבנים "קדושים" שנגעו בגלימות שהתקדשו מחמת מגעם ויש בהם יכולת לסייע לאדם בפיריון, בשידוך, בהצלחה בעסקי נדל"ן ושאר הבלי העולם שהזכרנו לעיל, שהם הם אויבי האדם שלא נשלמו בו התכונות האנושיות.²²

במעמד הר סיני קיבלנו תורה שהעמיקה את ההכרה העצמית שלנו. קיבלנו חוקים המבדילים אותנו מעמי העולם, עד שמשרד הפנים הפריד בין הלאום ובין הדת ויצר את השעטנז המגוחך, שאחריו הסתעפו מושגי הדת והלאום שהובילו לתפיסות משונות בדבר מהות היהדות, וכל אחד קבע לעצמו קריטריונים הנוחים לו: אחד דתי חרדי, זולתו דתי מסורתי, האחר דתי חרדלי, יש מי שהוא מאמין סתם²³, יש חילוני חרד ויש מחריד וגם מְכַרְיֵט. כתוצאה מכך, החלה התסיסה של רקדני הצמתים, המשיח המת-החי, קבלת מְדוּנָה, שיטת פלוני ואלמונית בהדרכת "המאמן" למודעות פנימית או

- 16 מנוי בקופות החולים ואצל "מאמני ומדריכי אישיות" למיניהם.
- 17 שם, הלכה ז.
- 18 מורה הנבוכים, חלק ג, נא.
- 19 הלכות דעות, פרק ג, הלכות ה-יב.
- 20 טברסקי. מבוא למשנה תורה לרמב"ם, עמ' 314.
- 21 שמות יט, ו.
- 22 עיין לעיל, הערה 1.
- 23 ואינו מקיים.

חיצונית, בתוך הארון או עליו ועוד ועוד, עד אשר "אין בית אשר אין שם מת" או חצי חי המובל בהדרגה ה"מאמן".²⁴

הגרועים שבכולם מאמצים את המושג "תרבות יהודית" ומקפידים לשמור את השבתות והחגים והמועדים באופן סמלי, המתבטא בקניות לחג והכנת ארוחות עם החברים בלי "נשמה יתרה".²⁵ אלה קוראים לעצמם "שומרי מסורת". הם משתדלים לאכול את המאכלים המסמלים את ארץ מוצאם ואת ניחוחות המטבח של בית אביהם, וכך נולדת בהם זרות: עולמם מאבד את משמעותו, אופקם הערכי מצטמצם בשל התרחקותם ממוצאם ומתחיל בהם תהליך אבדן דמותם הייחודית.

החיים המודרניים-המרדניים

משעה שניתק האדם את עצמו מן הקב"ה ומן הקרבה לטבע, ונעשה "מודע" לעצמו,²⁶ וגילה שהוא מוקף "זכויות", החל לאבד את הכיוון והריכוז המתאפיין בקושי להיות לבד, לשבת במנוחה מבלי לדבר, מבלי לאכול ולשתות, בלי מחשב ובלא טלוויזיה. האדם המודרני-המרדני החל לדגול בשוויון: האישה תהיה גבר והגבר יהיה אישה, ייצאו מן הארון וייכנסו אליו כאוות נפשם. אין דין ואין דייקן. יש זכויות!

המרדן אוכל מה שמתחשק לו, מתלבש ככל העולה על דעתו. וכאן תחילת ההבדלים "הקטנים" שבינו לבין הבהמה.

מוסר התורה, "ואהבת לרעך כמוך", מסתכם באדיבות וחיוך מעושה בלוויית נימוס אנגלי נטול אהבה. את מקום העידון תופסת גסות וחוצפה שדחקו את השכינה. ובלא שכינה, איך יאהב האדם את זולתו?

הידרדרותו של האדם במדרון התלול נובעת מהתרחקותו מלימוד התורה, מעיון והתבוננות, מרביצה מול המכשיר הקרוי "פלזמה", שיש בו ניוון היסטורי והתנתקות מן האל. הזרות והעזות והחוצפה גוברים. וכבר אין נתינה אלא רק שאיפה לקחת.

אנשי "המופת" שהאדם המודרני-מרדני מעריץ הם: כוכבי כדורגל, כוכבי קולנוע וטלוויזיה, עיתונאים מעוותי דעת ואנשי רדיו מתלהמים, כלכלנים מקולקלים ואנשי פוליטיקה שתוכם אינו כבד, ועוד כל מיני "עורכי דין", שהרוויחו מחיקוי חוקות הגויים ושאר מרעין בישין שבאו לעולם בעקבות עזיבתם את התורה.

האדם המודרני-מרדני רודף אחר החידושים, עסוק בהגנה עצמית ואינו מתאמץ להתעלות את עצמו ולזרוח משקיעתו בהבלי העולם אל התורה שפרש ממנה ונכשל

24 המתעלל בילדים או נואף ושאר "כמעשה ארץ מצרים".

25 תחושת התרוממות ועונג רוחני. עיין ביצה טז.

26 מה רבו הסדנאות והחוגים החוגגים כל הדרך אל הבנק.

בזלזול באחר, המית את אלוהיו בקרבו והפך מכשול לעצמו, עד שנשתקעה בקרבו אנוכיות הרוח. וכל מי שזונח את אלוהיו, הריהו מועל בייעודו.

תאוריות ושיטות ב"חינוך"

אין ספק שמערכת החינוך לא השכילה לבנות שיטת חינוך שתתאים לרוח הזמן על פי תורת ישראל. בבתי הספר מאמצים תאוריות שהזו כותבים למיניהם (הקרובים לצלחת או מפקחים בגמלאות המקבלים סיוע ממוקיריהם, שהיו תלמידיהם בעבר או שלמדו יחד אתם בישיבה, באותה תנועת נוער או שהסבא של הסבא שלהם עזר לדחוף את עגלתו של הַרְבֵּה בבוץ העיירה) שאין להן קשר עם המציאות. רוב התאוריות החדשות אינן על פי מסורת חז"ל, אף על פי שהם משתמשים בדברי חכמים ומצטטים מקורות המסייעים לכאורה למה שכתבו,²⁷ ומנסים להתאימם לתאוריה הדמיונית שחידשו, כדי שיתפעל הקורא משפע מקורות חז"ל שהם מביאים וישתכנע שיש לפניו חידוש גדול מאדם יותר גדול מן החידוש, אדם תורני ה"לובש שחורים ומתעטף שחורים". כפי שמלמד אותנו רבנו הרמב"ם. וזה לשונו:

אין המציאות נמשכת אחר הסברות אלא הסברות הנכונות נמשכות אחר המציאות.²⁸

וגם רס"ג מלמד אותנו:

ודבריהם אלה מובילים אל מושגי שוא רבים... כשם שקביעת שתי דעות מחייבת אצלם שיהו לדבר שתי אמיתויות, כך מחייב אותם שעשר דעות מחייבות שיהו לדבר עשר אמיתויות. וכן חייבים לומר שאותו הדבר אשר יש לו עשר אמיתויות מחמת עשרה בעלי דעות שכל זמן שנראה לאדם אחר באותו הדבר דעה אחת עשרה, תתוסף אחת באמיתויותיו וכל זמן שתבטל לאדם אחד מעשר הדעות, תבטל על ידי כך אחת מאמיתויותיו.²⁹

לא חסרים כותבים למיניהם המקושרים למקבלי ההחלטות במערכת החינוך, המציפים את השוק בחוברות עבודה. על כגון אלה מעיר מורנו ר' יוסף קאפח נע"ג:

27 ואם צריך לעקם, מעקמים. וכמו שעושים בדברי רבנו הרמב"ם, שמגייסים אותו כחיזוק לדברי הכותב, כשאין פוסק ה'חותך' את ההלכה המתאימה להתחכמויותיהם, ואומרים כתב הרמב"ם או אמר הרמב"ם, ולא פסק.

28 מורה הנבוכים, חלק א, עא. דברי תאמסטיוס.

29 רב סעדיה גאון, הנבחר באמונות ובעדות, מאמר ראשון, פרק ג.

כל שכן בימינו, שרבו פריצי הדור שלא הגיעו לידיעת קריאת המילים כתקן, כל שכן להבינו, ותוקעים עצמם להפיץ שחצנותם בחוברות מתוך יומרה להדריך את הקהל הרחב. וכלשון הרמב"ם: המבינים לאחרים מה שאינם מבינים.³⁰

גם המדינה, שהוקמה בשנת תש"ח, לא השכילה עד היום, במשך שישים ואחד שנות קיומה, למצוא את שבילי ההבנה בין החינוך והדת והמדינה. הדת מעולם לא שאפה למדינה, והמדינה רק סובלת את הדת ומשתמשת בה לפי צרכיה. רבים מאזרחי המדינה עדיין לא פינו לה מקום בלבם, כיוון שהיא לא השכילה למצוא את שבילי ההבנה בין הדת למדינה.

הפירוד בין הדת ללאום נמשך. כל אחד דואג לעצמו ואינו משתף פעולה עם הצד השני. הדתי חושש שמא תיפגע הדת, והחופשי³¹ חושש פן תיפגע חירותו האזרחית, ושניהם שוכחים או שלא רוצים לזכור שאין קיום לעם ישראל אם יהיה ככל העמים. גם המלוכה, שהייתה נוהגת בעבר, עקב דרישת העם, לא הייתה מוצלחת.

מדינת ישראל היא מדינת היהודים והיהדות, ולא סניף של אמריקה. ההפרדה בין היהדות לבין המדינה לא תיתכן, משום שההפרדה ביניהן תיצור פער בין קיום בני העם כיהודים ובין קיום המדינה כמסגרת לאומיות היהדות, כך שאין צורך בהפרדת הדת מן המדינה, שהיא בררת מחדל, אלא יש לשמור על ערכי היהדות במדינה. זוהי הערובה לקיום הלאום. בניית חברה מתקנת ברוח היהדות היא מטרת המדינה, אם כבר נגזר עלינו לחיות במסגרת זו עד שיבוא לציון גואל.

הטנקים והמטוסים, הטילים והמטוסים ללא טייס,³² אינם ערובה לקיום היהדות. בלי חיי רוח וערכים, קירוב לבבות ושותפות גורל, ינוסו רבים להבלי העולם³³ והזמן.

ונותר לנו לסיים בדברי התקווה של רבנו הרמב"ם:

נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם כולו, ולא שירדו בגויים, ולא כדי שינשאאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה ובחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי

30 הלכות תלמוד תורה, פרק ה, הלכה ז, הערה יב. ובמקום אחר הוא כותב על המוסיפים תוספת על תוספת ומעבים את הדברים בחשבם שכך תהיה האמת יותר עבה. ראה מו"צ ח"ב טו, שם כתב הרמב"ם: "לפי שכל דבר שהוכח, לא תוסיף אמתתו ולא יתחזק הנכון שבו בהסכמת כל העולם, ולא תגרע אמתתו, ולא יחלש הנכון שבו אם יחלקו כל אנשי הארץ עליו". ובהערה 13 העיר הר"י קאפח: "כמה מרפסן אגרי דברי אמת הללו, וכמה צריכים בעלי התשובות בימינו לקבעם כמרגלית לנגד עיניהם, שהם מביאים חבלות חבלות של בעלי סברא הרצויה להם, כדי לעבות את האמת שלהם".

31 כך נקרא יהודי חילוני עד לפני זמן לא רב.

32 "חתוך" והגבוה בעל העיניים הכחולות ושאר שחצנות.

33 ולהודו.

העולם הבא, כמו שביארנו בהלכות תשובה.³⁴ ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה, ולא קנאה ותחרות,³⁵ שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויים כעפר. ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד. ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים העמוקים, וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם. שנאמר: "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיהו יא, ט).³⁶

אמן, כן יהי רצון.

34 סוף פרק ט.

35 מי יהיה שר או סגן שר.

36 הלכות מלכים ומלחמות, פרק יב, הלכות ז-ח.